

Talán maga Örsi Ferenc sem gondolta volna, hogy az általa megálmodott Eke Máté története évtizedeken keresztül lesz a magyar ifjúság közkedvelt olvasmánya, és a Zenthe Ferenc főszereplésével készült sorozat ma is a televízió elé szegez kicsiket és nagyokat egyaránt.

A Tenkes kapitányának nyomában

Az 1964-ben, a magyar televíziós hőskorában bemutatott játékfilm a Rákóczi-szabadságharc idején játszódik Siklós környékén. Rákóczi legendás brigadérosának, Béri Balogh Ádámnak a parancsára a paraszti sorból származó Eke Máté összegyűjtötte a környék szegényeit és a Villányi-hegységben fekvő Tenkes-hegy pincéiből ki-kitörve bosszantotta a siklói labanc ezredes katonáit.

A történetben minden olyan kellemes szerepelt, ami kedvessé tette a vakmerő Tenkes kapitányának mérész tetteit, és nem lehet nem észrevenni az Angliából világhódító útra induló Robin Hood meseszövéssel megegyező kliséket. A nép egyszerű fiaiból álló, a hazáért harcoló maroknyi kuruc csapat könnyedén győzi le a harcedzett császári katonákat, míg Eke Máté a Fazekas Mihály által megörökített Ludas Matyihoz hasonlóan mindannyiszor túljár báró Eberstein Eckbert ezredes eszén. A történetből természetesen nem hiányozhat az igaz szerelem sem, a szépséges Székely Veronikát hiába akarja erővel házasságra kényszeríteni a labanbarát Dudva kocsmáros, végül győznek a valódi érzelmek, és a Vajda Márta által alkított kisasszony a kuruc kapitány karjaiban köt ki. A sorozat utolsó epizódjában a kurucok elfoglalják Siklós várát, átadják Balogh Ádámnak, aki a Tenkes Kapitányát nevezi ki az erősség új parancsnokának. Örsi alkotásának óriási szerepe volt abban,

hogy a romlásnak indult várra felfigyeljenek, és megmentésük az enyészettől. Ma ismét felújításokat végeznek a falai között, remélhetjük, hogy a szükséges renoválások után újabb generációknak lesz közkedvelt utazási célja a baranyai kisváros legendás vára.

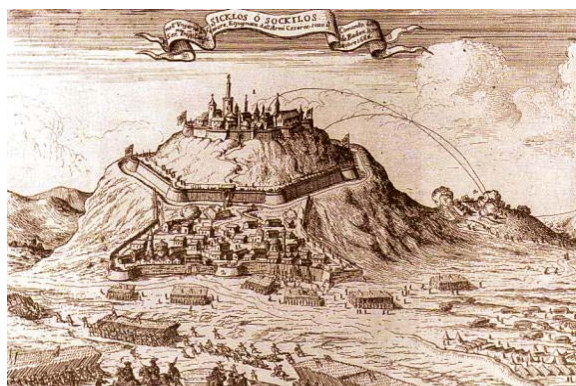
Bizony, minden időkből nagy szükség van a hősökre és a mesés történetekre, ahol jó és rossz egyaránt elnyeri méltó jutalmát. Ezért nem érdemes azon merengeni, hogy vajon látták-e a Tenkes évszázados erdei Eke Máté lovának vágatását, vagy hallották-e a hegyek a soha nem létező Buga Jakab legendás karikásostorának durrogását. A lényeg a jó példa, amely segítségével generációk sora tanulja meg, hogy mit jelent a hazaszeretet, az önfeláldozás, és miként lehet megkülönböztetni az igazat a hamistól.

Erre való az évszázadok óta az esti tábortüzeknél mesélt mondák, varázslatos történetek, az anyák által dúdolt altatók. A tudósok által felszínre hozott adatok, a történészek és kutatók által megírt elemzések soha nem fekete-fehérben ábrázolják a múltat, amelyekkel nehezen tud az

igazságra szomjazó közönség mit kezdeni.

A valóságban a Rákóczi-szabadságharc a Dél-Dunántúl népei számára óriási szenvedést okozott. Ekkor már két évtizede állandó hadszíntérnek számított a térség, ahol ádáz harcok dúltak az 1680-as években, a törökellenes felszabadító harcok idején. Siklós fontos stratégiai helyen, az eszéki híd előterében feküdt, ezért mindkét hadvezetés arra törekedett, hogy magáénak tudhassa. Az egykorú müncheni és bécsi újságok szerint „...Siklós rendkívül előnyös fekvésű erőssége a töröknek. Nagyon fontos hely, mert a Drávától egy mérföldre fekvődvén, az ott létesített török kikötőt, és az azt védő palánkot innen látják el őrséggel, munícióval.” A törökök ezért már a Szent Liga támadása előtt megerősítették a várat, és új sáncot húztak a város köré is. „Maga a város, ahol ez szükségesnek mutatkozott, és nem megközelíthetetlen a mocsártól, igen erős földsáncsal, valamint bástyaszerű kis erődökkel van megépítve, és néhány löveget helyeztek el ezekben...” A Friedrich Siegmund Schärffenberg vezette keresztény csapatok ezért csak egy elhúzódozó véres ostromban tudták megtörni a védők ellenállását 1686. október végén, és ennek során a város és a vár is leégett. Hiába került keresztény kézbe a város, a lakosok szenvedései nem értek véget, ugyanis az oszmán hadsereg a következő évben ellentámadást indított, és a harcok a Mohács–Siklós–Eszék háromszögben tomboltak

SIKLÓS OSTROMA 1686-BAN

a leghevesebben. Az 1687. évi hadműveletek és a nagyharsányi csata döntő szerepet játszottak Siklós fejlődésében. A városban alig volt nyoma a polgári lakosságnak, és a környék falvai is mind elmenekültek a rabló csapatok útjából.

A következő években a város a császári hírszerzés egyik központjává vált, miközben a vár felrobbantásának a terve is többször felmerült. Az 1690-es évek keresztény hadisikerai miatt ez végül lekerült a napirendről, és a város lassan újra elkezdett benépesülni. 1696-ban már 115 család élt a falai között, és komoly építkezések is megkezdődtek. Ebbe a lassú gyarapodásba szült bele a Rákóczi Ferenc vezette felkelés, amely

a Dél-Dunántúlon véres polgárháborúba torkollott. 1704 januárjában Károlyi Sándor 5000 kuruc élén benyomult Baranyába és Tolnába, több helyütt elűzték a katolikus papokat, Siklóson pedig feldúlták és kirabolták a ferences kolostort. A kurucok és a velük tartó magyar parasztság kegyetlenül üldözte az itt élő szerbeket, a rengeteg felgyülemllett sérelem sok helyütt brutális atrocitásokba torkollott. Az egyik szemtanú szerint a rácok „...4 falut felraboltak... az embereket mind, még a gyermeket is levágták, kettőt megsütettek... Ennek oka az volt, hogy amely rácok meghódoltak... azokra elébb bátai, szeremlei, kalocsai, sárközi parasztság reámenvén, azokat levagdalták, kínozták, mindenekbül kifosztották: erre nézve ők is a magyarokon tromfot ütettek.”

A kuruc támadásra adott válasz nem késett sokáig, a Heister irányí-

totta császáriak a szerb szabadcsapatokkal karöltve márciusban átkeltek a Dráván, és kiszorították Károlyiékát. Siklóson a várost teljesen kifosztották, 133 embert mészároltak le, „*röppenesen az rácság bánt a szegénységgel, sokakat sütot meg közülüük és megégetet.*” A vár még néhány hétig kuruc kézen maradt, ám a tavasz végére a reguláris csapatok elhagyták a térséget.

A Dél-Dunántúl, így a Tenkes alja is a következő években a senki földje maradt, ahová kurucok, rácok, németek csak fosztogatni, prédálni jártak. Az egyre gyérülő lakosság erdőközön, a Duna félszigetein és berkeiben lappangva, a futásra és esetleg ellenállásra mindig készen állt.

Ez az a közeg, ahol megszületett a Tenkes kapitányának története, aki bosszút áll a rengeteg megaláztatásért és üldöztetésért, amelyet a védtelen parasztnak el kellett szenvedniük. Az önvédelmi reflex megnyilvánulása a furfangos siklósi bíró története, akit a labanc vezér arra kényszerített, hogy hatalmas hordóját megtölttesse kitűnő siklósi borral. Estére meg is érkeztek a szőlősgazdák, élükön a bíróval. Mindegyikük kezében egy teli vödör volt, a gyanakvó labanc pedig akkurátusan ellenőrizte az elsőnek a tartalmát, de abban bizony első osztályú nedű csobogott. A társai azonban már pocsolnyavizet töltöttek a hordóba, és amikor a turpisság kiderült, a bíró azt válaszolta, hogy a német hordó nem állja a magyar bort. Talán igaza volt.

LEJEGYZTE: DR. VARGA SZABOLCS

A KÉPEK ILLUSZTRÁCIÓK

Udvaros Dorottya átutazóban Pécssett

Udvaros Dorottya ma már legendás lemeze, az „Átutazó” hosszú idő után látható-hallható újra koncerten, így május 23-án 19 órakor a Kodály Központban is. Vendége lesz Somló Tamás, aki ezúttal más Dészalokat is énekel, Dész László pedig nemcsak szaxofonozik az este folyamán, hanem zongorázik és saját dalai közül is elénekel néhányat.

Jegyek elővételben kaphatók a Pécsi Kulturális Központ Információs Irodájában (Széchenyi tér 1., tel: 72/336-622, e-mail: info@pecsikult.hu), valamint a www.jegymester.hu címen.

Márai-lemez a Szélkiáltótól

A Hangzó Helikon sorozatban jelent meg a minap a Szélkiáltó együttes Márai-lemeze, amely a prózaíróként számon tartott szerző megzenésített verseit tartalmazza. Irodalomtörténeti jelentőségű is e kiadvány, hisz Márai Sándor (1900–1989) méltatlanul kevésbé ismert oldalát mutatja meg: a lírikust, akinek költeményeiről egykoron Szabó Lőrinc és Szép Ernő is elismerően nyilatkozott. Költészete magába olvasztja a Nyugat első nemzedékének vívmányait éppúgy, mint az avantgárd eredményeit.

Hommage á Zlatko Prica

A pécsi születésű, horvát festőművész, Zlatko Prica emlékéét idézi a Pécsi Kiszgalériában május 22-ig látható kiállítás. Zlatko Prica (1916–2003) családja Baranya szerb megszállása idején, 1922-ben költözött Pécsről Zágrábra. 1989-ben és 1991-ben életművét reprezentáló gyűjteményt ajándékozott a baranyai megyeszékhelynek. Leánya, Vesna Prica (1947–1996) fotóművész volt, hátrahagyott műveit korai halála után édesapja gondozta. Samobor és Pécs közös művészeti alapítványának így lett a művész apa és lánya a névadója. A két város a Vesna és Zlatko Prica Művésztelep Közhasznú Alapítványon keresztül egyedülálló művészeti programot valósít meg, melynek gyűjteményéből nyújt bőséges válogatást a Pécsi Kiszgalériában nyílt tárlat.